Stela Spînu

TERMINOLOGIA VASELOR DE CONSERVAT VINUL

Studiul de față este destinat cercetării terminologiei vaselor de conservat vinul. Descrierea se întemeiază, în principal, pe materialul faptic extras din *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Basarabia, nordul Bucovinei, Transnistria (ALRR. Bas.)*, dar şi din alte surse (atlase, glosare, dicționare, texte dialectale). La analiza microsistemului terminologic am ținut cont de criteriul răspândirii geografice a lexemelor, de vechimea acestora şi de aspectele semantico-onomasiologic şi etimologic.

Termeni referitori la *cada (pentru strugurii striviți)*

Pentru desemnarea vasului mare din doage de lemn, cu cercuri de fier, înalt până la doi metri, întrebuințat pentru poama zdrobită, dar şi pentru prepararea vinului au fost înregistrați termenii: *cadă, cean, putină, butoi, poloboc, antal, ton, vană, bazin* etc. (ALRR. Bas., h. 260; ALRM sn., vol. I, h. 132, ALRM II, vol. I, h. 317; TD. Oltenia).

Cadă (< v. sl. *cadĭ*) este cea mai veche unitate lexicală din acest şir de termeni (*Au făcut în două cade chiseliţe, iară în a treia cadă mursă de miare*...[1; p. 168]), păstrată şi în dialectul aromân (DER, p. 132). Alături de *bute,* acesta formează arii întinse în Moldova, Banat şi Transilvania; în Muntenia notăm glosemul *putină*:

tocắm pu̯o̯áma/ sî ímpli cáda (TD, III (I), p. 41, pct. 37); *prigătéşt! buto̯áili/ cắd!li şî-nsép! a culéźi pu̯o̯áma* (TD, III (I), p. 63, pct. 43); *ş-o‿ puném în căz* (TD, III (I), p. 93).

În graiurile modoveneşti, *cadă* este concurat de *cean*, termen tehnic, preluat din limba rusă (< *чан* „cadă"), înregistrat, în special, în graiurile periferice şi izolate, extinzându-se şi asupra zonei graiurilor centrale (*ĉan* – pct. 22, 26, 69, 75, 80, 83, 99, 101, 106, 112, 117, 119-122, 127, 131-133, 137, 142, 146, 148, 150, 152,154, 157, 158, 160, 162-164, 166-169, 173, 175, 177, 179, 184, 189, 194, 197, 200, 202, 204, 205, 213, 218, 224, 226-228, 233-235, 236).

Putină (var. fon.: *pútinî* – pct. 19, 22, 34, 48, 98, 225, 229) este un cuvânt vechi în română. Drept argument ne poate servi conservarea acestuia în dialectele aromân (*butin*), meglenoromân (*butin, putină*) [DER, p. 649], dar şi înregistrarea glosemului în documentele vechi slavo-române, datate cu 1374-1600 [3, p. 197]. Termenul vizat este moştenit din lat. *putina* „sticlă împletită cu lozie" şi formează, în prezent, câteva arii semantice înrudite în graiurile moldoveneşti: 1. „vas făcut din doage, în care se strânge laptele de oaie pentru brânză"; 2. „vas făcut din doage, în care se mulg oile"; 3. „căldare". Prin extindere de sens, *putină* desemnează realia *vas din doage, la gură mai strâmt decât la fund (pentru strugurii striviți)* (DD, IV, p. 32).

BDD-A6623 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:17 UTC)

Din românescul *putină* provin sb. *putunja*, ceh. *putina*, rut. *putyno*, *putna*, pol. *putnia*, *putzra*, mag. *putina*, *putton* (DER, p. 649).

În graiurile olteneşti, termenul *putină* desemnează şi „vasul în care se culeg strugurii" (NALR. Olt., IV, h. 680).

În s. Slatina, reg. Transcarpatică, vasul întrebuinţat pentru poama zdrobită şi prepararea vinului este numit *butói̯*, *búťi̯e*. În reg. Cernăuţi (pct. 6, 8, 14), pentru aceeaşi realie, a fost semnalat termenul *poloboc* (< bg. *polobok*, cf. rus. *polubočca* „jumătate de poloboc").

În Oltenia, Dobrogea, semnalăm o specializare a termenilor *butoi* şi *putină*. Astfel vinul este pus în *butoi*, iar tescovina – în *putină*.

avem o robic̯uare ... de zdrobi strúguri...îi̯ băgă̯ la te̯ásc... sco̯átem vínu/ îl băgă̯m la buto̯ái̯e/ i̯ar tescovína ... la pútină (TD. Oltenia, p. 86); *...dàcî n-are vin îl calc îm‿butói̯* (TD. Dobr., p. 193).

Termeni pentru *butoi*

Pentru denumirea vasului cu două funduri şi cu o capacitate de vreo 200-300 litri, în care se păstrează vinul, am notat termenii *poloboc*, *butoi*, *barel*, *ton*, *bocică* ş. a. (ALRR. Bas., h. 259; NALR. Munt. şi Dobr., III, h. 374; ALRR. Maramureş, II, h. 487; NALR. Olt., III, h. 489, TD. Oltenia).

Poloboc (< bg. *polobok*; cf. ucr. *polubočok*, rus. *polubočka* – DLRM, p. 639) este un cuvânt vechi, de uz general, specific graiurilor moldoveneşti. Drept argument al vechimii termenului ne serveşte atestarea acestuia în opera lui Ion Neculce (*Deci împăratul au poruncit la moldoveni să le care apă cu ploişte, cu fedeleşe, cu poloboace, cu ce ar pute...* [6, p. 225]) şi în vechiul studiu al lui Frederic Damé *Încercare de terminologie poporană,* datat cu anul 1898.

Prezintă interes evoluţia semantică a cuvântului. Iniţial *poloboc* denumea vasul folosit pentru păstrarea lichidelor, a murăturilor etc., apoi, prin extensiune semantică, şi vasul în care se păstra vinul. În prezent, acest termen are o circulaţie largă în graiurile moldoveneşti (aria ALRR. Bas. – pct. 7, 10, 12, 15, 18, 23, 30, 71, 75, 78, 79, 84-86, 90, 91, 93-96, 100, 111, 117, 118, 121, 123, 125, 126, 128, 129, 138-140, 147, 151, 153, 155, 156, 160, 163, 173, 175, 178, 183, 184, 186-189, 199, 206, 214, 216, 220, 222-224, 227, 228, 236), extinzându-se în Muntenia (*boloboc* – DER, p. 619) şi Dobrogea (*polobóc*). Pentru acelaşi vas, dar de o dimensiune mai mică, am notat forma diminutivală *polobo*ŝ*el* (< *poloboc* + suf. diminutival *-el*).

dac-l-ai̯ pitroŝít/ ăl pui̯ într-un polobóc curát (TD, I (II), p. 37); *polobócu curát treb‿sî ŝíi̯i upărít*...(TD, I (II), p. 37); ...sî fac *polobócu bun* (TD, I (I), p. 238, pct. 153); *am pus-*^{u}*o íntr-un polobóc curát* (TD III (I), p. 92, pct. 70).

Termenul *butoi* (derivat de la *bute* + suf. *-oi*) este dominant în Muntenia, Dobrogea, Oltenia şi în estul Maramureşului. În aria ALRR. Bas. este notat, în principal, în zona de nord-vest şi în cea de sud-vest. Termenul vizat reprezintă un cuvânt vechi în română, datat cu anul 1596 [3, p. 29]. În graiurile moldoveneşti *butoi* pare a fi mai recent decât *poloboc,* drept argument servindu-ne şi afirmaţiile informatorilor: „spun úni, nu dimúlt u̯o i̯iŝít ásta vórbî *butoi*; *polobóc* spuneau mai înainte".

BDD-A6623 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:17 UTC)

vínu-l púnem la butói̯ (TD. Oltenia); *o culéẑ/ strîńs/ în carḑîńs/ o duș acásî/ o fărîń ́íntr-un butói̯* (TD, I (II), p. 36); *turnắm zînu-n but ʷo̯ái̯i* (TD, III (I), p. 41, pct. 37).

În graiurile teritoriale, termenul *butoi* este înregistrat şi în expresia frazeologică *vorbeşte ca din butoi* „vorbeşte cu glas înfundat, lipsit de sonoritate”.

Deşi aria cea mai întinsă în graiurile moldoveneşti din stânga Prutului aparţine termenului *poloboc*, în unele localităţi din aria cercetată (pct. 8, 26, 105, 129, 144, 161, 162, 169, 174, 176, 179, 217, 219, 221) este înregistrată coexistenţa lexemelor *butoi* şi *poloboc*, ceea ce serveşte ca argument că unul din termeni (*butoi*) ar fi mai recent, iar altul (*poloboc*) – mai vechi.

Termenul *bute* circulă în Oltenia, Banat, Crişana, Transilvania, Maramureş (ALR, II, sn, h. 245; NALR. Olt., h. 489). În Transilvania *bute*, pe alocuri, este concurat e *butoi*, fiind subliniat faptul că „butea e mai mare”. Cuvântul analizat a fost înregistrat în documentele vechi slavo-române din 1550 [3, p. 29] pentru realia *butoi mare de 100-150 de vedre*. Citǎm şi din opera lui Ion Neculce *O bute de vin am neguţat şi n-am bani să o plătescu...*[6, p. 71].

Cercetătorul H. Mihăescu, referindu-se la etimologia cuvântului *bute*, afirmă că acesta nu a luat naştere în chip nemijlocit din βουττις, ci s-a dezvoltat din latinul *buttis*, care a lăsat în urmă numeroase forme romanice cu înţelesul de „vas, bute, putină” [5, p. 54]. În albaneză s-a păstrat în formele *but*, *bute* „putină, poloboc”. Deoarece în Grecia veche poloboacele şi putinele de lemn erau necunoscute, se presupune că atât cuvântul latinesc, cât şi cel grecesc au venit de undeva din Alpi, din domeniul lingvistic galo-iliric. Latinescul *buttis*, susţine T. Teaha, are descendenţi, cu acelaşi sens, în toate celelalte limbi romanice: it. *botte*, sard. *botto*, v. fr. *bout*, prov. *buto*, cat., sp., pg. *bote* [8, p. 170].

Drept argument al vechimii cuvântului *bute* ne poate servi fixarea acestuia în dialectele aromân (*bute*) şi meglenoromân (*buti*).

Baler (var. fon.: *baríl* – pct. 48; *barél* – pct. 132, 134, 135, 137, 143, 145, 148, 149, 152, 154, 157, 164) este un împrumut direct din graiurile ucraineşti, pătruns în română în urma unui strâns contact dintre români şi ucraineni (< ucr. *barilo*). În reg. Zaporojie şi Ismail, termenul *baler* coexistă cu vechiul termen *poloboc*.

Izoglosele formaţiilor diminutivale *butoiaş* (< *butoi* + suf. diminutival *-aş*), *baleraş* (< *baler* + suf. dim. *-aş*) creează arii mici, nesemnificative în dacoromână pentru realia vizată: *butoi̯áş* în s. Coştangalia (rl. Cantemir), *butoi̯éș* în localităţile Larga, Carauşenii Vechi (rl. Briceni), *baleráş* în satele Gradişte (rl. Cimişlia) şi Abaclia (rl. Basarabeasca).

Cuvântul vechi *balercă* (var. fon.: *balércî* – pct. 6, 14, 40-42, 46, 51, 58, 64-68, 70, 73, 74, 76, 80-83, 88, 92, 97, 99, 102, 106, 113, 119, 146, 213, 230) < rut., rus. *barylka* şi derivatul diminutival *balercuţă* (*balercúţî* – 35, 39, 53-56, 60, 61, 63, 69, 103, 108, 109, 114-116, 122, 127), notaţi şi în Moldova de peste Prut şi Bucovina (DLR, I, p. 190), desemnează „butoiaşul”.

aiș tre-balérș di prigătít... (TD, III (I), p. 69, pct. 50); *căutắm ʷo balércî búnî* (TD, III (I), p. 183, pct. 147).

Izolat, în localităţile Moşeni (rl. Rîşcani), Cobani (rl. Glodeni) şi Sărata Veche (rl. Făleşti) notăm coexistenţa termenilor *balercă* şi *butoi*.

BDD-A6623 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:17 UTC)

Ton (pct. 1-4) este un cuvânt impropriu realiei date, fiind notat izolat în Moldova şi în nordul Maramureşului.

Prezintă interes originea acestui cuvânt. După opinia lui G. Giuglea, înţelesul primordial al lexemului *ton* a fost înregistrat în graiurile din Săcele, unde înseamnă „butoi". Pentru formele romanice corespunzătoare (fr. *tonne*, it. *tonnello*) se dă ca prototip lat. *tŭnna*. Cercetătorul atenţionează că forma românească trebuie derivată din *tonna* pentru că altfel ar trebui să avem *tună.* A existat în latina vulgară forma *tonna* şi e indiferent pentru noi dacă e un împrumut celtic, după cum spune lingvistul german Kőrting. Lingvistul român G. Giuglea susţine că dicţionarele limbii române dau alte înţelesuri, care posibil derivă tot din acesta [4, p. 39].

Izolat, în zona graiurilor moldoveneşti, pentru denumirea vasului cu două funduri şi cu o capacitate de vreo 200-300 litri, notăm variantele lexicale, preluate din graiurile est-slave *bocionoc* < ucr. *бочонок* „butoiaş" (în satele Sirova, Alexandrovka (reg. Nikolaev), Novoukrainka (Kirovograd), *bocică* < ucr., rus. *бочка* „butoi" (în localităţile Bolşaia Serbulovka (Nikolaev), Voloşskoe) şi *sacală* < tc. *saka* „saca" (în Vorniceni (Străşeni)).

În sudul Olteniei, pentru noţiunea butoi notăm regionalismul *acov* (< scr. *akov*).

Termeni pentru *vrană la butoi*

Pentru noţiunea vrană la butoi în dacoromână circulă unităţile lexicale *vrană*, *cep*, *dop*, *(a)stapuş*, *stupătoare*, *şpunt*, *preduf*, *acov, canea* (ALRR. Bas, III, MN, Pl. 31; NALR. Olt., h. 683; ALRR. Maramureş, II, h. 312; NALR. Mold. şi Bucovina, II, h. 770; ALRR. Munt., Dobr., II, h. 224; DLR, I, p. 389).

Aria cea mai largă de circulaţie în graiurile moldoveneşti o formează termenul *vrană* (< sl. *vrana*; cf. bg. *vrană*, sb. *vranja*, pol. *wrona* – DER, p. 844), care suferă modificări la nivel fonetic, în urma închiderii vocalei finale *ă* (var. fon.: *vránî* – pct. 35, 37, 38, 40, 42, 43, 45-47, 50, 51, 53-56, 58, 62, 64-68, 70, 71, 73, 76-79, 84-91, 93-95, 100, 102-105, 107-112, 114-116, 121, 122, 125-134, 138-142, 144-148, 151, 156, 158-164, 166-171, 173-180, 182-189, 193-200, 202-207, 209, 211-213, 215, 219, 221-223, 227, 228, 236; *vránă* – Slobozia Mare, Vulcăneşti), fenomen fonetic particular graiurilor de tip nordic.

Pe alocuri, *vrană* este concurat de alţi termeni, cu arii reduse de circulaţie în graiuri: *dop*, *bórtî* (s. Criva, s. Lipcani, raionul Briceni, s. Costeşti, raionul Rîşcani), *ránî* (etimologie populară); *dop*, *ĉep* (consecinţă a asocierii prin contiguitate – s. Grimăncăuţi, raionul Briceni). În reg. Transcarpatică, prin asociere, e notat cuvântul de întrebuinţare generală *gaură* (var. fon.: *gáu̯rî* – Dibrova (pct. 1, 4; *gáu̯ură* – pct. 2, *gáu̯urî* – pct. 3), iar în reg. Cernăuţi (pct. 6, 8, 10, 13) – glosemul *bortă*.

pi úrmî–i-dăm sî cúrgî cât p ʸo̯áti sî scúrgî pin ŝep (TD, III(I), p. 41, pct. 37).

În Oltenia circulă unităţile lexicale *vrană*, *duşnic* (< scr. *dušnik*) şi *produf* (var. fon. *predúf*) < v. sl. *produhŭ*. Dicţionarele mai vechi îl înregistrează pe *produf* şi cu valoarea semantică „gaură mică, făcută lângă vrana unui butoi pentru aerisire sau pentru evacuarea gazelor în timpul fermentării vinului. Prin extindere de sens, *produf* desemnează şi realia vrană la butoi.

În graiurile munteneşti, pentru noţiunea vrană la butoi, e înregistrat termenul *canea* (< ngr. *kanella*) [7, p. 197].

BDD-A6623 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:17 UTC)

Variantele fonetice *stupuş* (< *(a)astupa* + suf. diminutival *-uş*), *astupuş* „dop" sunt vechi regionalisme, care apar sporadic în Moldova, Bucovina, Maramureş, fiind atestate şi în aromână cu sensul „cep la butoi".

Termeni pentru *(butoiul) sună a dogit*

În graiurile moldoveneşti, pentru realia analizată, au fost înregistrate expresiile (*súnă a*) *săc, ~ deşért, ~ boştír, ~ râsîkĺít, ~ hârb, ~ u̯odorozît, ~ farmát, (cînt-a) spart, (súnă maį) supţíri, draŋcanéşti, (súnă a) corozît, ~ dų̯ágî* etc. (DD, II, p. 23).

Aria cea mai largă de circulaţie o formează expresia (*butoiul) sună a deşert* (var. fon.: *dişắrt* – pct. 32, 58, 70, 79, 105, 162, 167, 198, 201, 209). Cuvântul *deşert* (< lat. *dĕsĕrtus*) este păstrat în aromână (*dişertat*), meglenoromână (*dişo̯rt*) şi istroromână (*deşo̯rt*) (DER, p. 287).

Referindu-ne la aspectul fonetic al acestuia, constatăm evoluţia medialei *e* la *ă* în urma pronunţiei dure a consoanei *ş*, specifică tuturor graiurilor dacoromâne, cu excepţia celor munteneşti: *deşert* < *dişărt*.

Termenul *drăncăneşte* (var. fon.: *draŋcănéşti* – pct. 8, 65) este derivat de la vechea interjecţie *drâng*, păstrată şi în aromână *sdring* (DER, p. 302). În prezent, creaţia expresivă *drăncăneşte* formează arii izolate în graiurile moldoveneşti (s. Ropcea, regiunea Cernăuţi şi s. Pârliţa, rl. Făleşti).

Varianta lexicală *dârdâieşte* (var. fon.: *dîrîį́éşti* ˈ– pct. 98, 118, 210) este veche în limbă, fiind păstrată în aromână (*dărdărire* „a pălăvrăgi") şi meglenoromână (*dărdăreş* „taifas") (DER, p. 293). Glosemul analizat reprezintă o creaţie expresivă în limbă.

Expresiile *sună a boştir* (pct. 29, 31, 33, 36, 183) şi *sună a risipit* (var. fon.: *súnî a rîsîkĺít* – pct. 71, 150, 160, 173) formează arii izolate în graiurile moldoveneşti.

În medii aloglote înregistrăm vechea expresie *sună a hârb* (pct. 75, 146, 226, 229). Cuvântul *hârb* „ciob" (< sl., cf. *hărb*) este vechi în limbă (ca argument servindu-ne atestarea acestuia în aromână *hrub* şi meglenoromână *ărb*, *herb* – DER, p. 398), cunoscând o arie largă de circulaţie în Moldova, Banat şi Transilvania încă de pe timpuri îndepărtate. Drept exemple ne pot servi următoarele fragmente de text:

Şi-i zdrobi ca neşte hârburi (Dosoftei). *Luo lui un hârbu pentru ca să-şi ră̆ză puroile* (Biblia).

În Moldova istorică circula derivatul *hârbuit* „cioplit, spart": *Scoice tăioase, hârbuite*... (Dosoftei) [2, p. 148].

În expresia *sună a hodorogit* (var. fon.: *súnî a u̯odorozît* – s. Dikovka, reg. Kirovograd), cuvântul *hodorogit* este un derivat de la interjecţia *hodoronc* şi reprezintă o creaţie expresivă.

Izolat înregistrăm expresiile: *sună a fărâmat* (var. fon.: *súnî a fărmát* – pct. 15, 18, 142), *sună a spart* (var. fon.: *súnî a spart* – pct. 1, 4), *sună a doagă* (var. fon.: *súnî a dų̯ágî* – pct. 16).

Numeroasele variante înregistrate pentru realia *(butoiul) sună a dogit* au valoare expresivă şi sunt vechi în limbă.

BDD-A6623 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:17 UTC)

Termeni pentru *putină*

Pentru denumirea vasului cu două funduri, cu o capacitate de vreo 100-300 litri, în care se păstrează vinul, atlasele lingvistice înregistrează termenii *poloboc*, *putină*, *cadă*, *butoi*, *barel*, *tonă*, *boccă* ş. a. (ALRR. Bas., h. 258-259; ALRR. Maramureş, h. 331, h. 487; ALR.sn., II, h. 190, NALR. Munt. şi Dobr., III, h. 374; TD. Oltenia).

Ariile cele mai întinse în graiurile moldoveneşti îi aparţin termenului de uz general *poloboc* (pct. 6,8, 10-20, 22-24, 32, 33, 36, 37, 40, 43-46, 50, 51, 53-55, 58, 59, 61-64, 66-70, 73, 74, 76-86, 89-91, 93-100, 105, 106, 111, 115, 117, 119, 121, 123, 125, 126, 130, 138, 155, 160, 176, 177, 183, 187, 189, 196, 199, 206, 223, 236), care este concurat în zona graiurilor centrale şi din sud-vestul Republicii Moldova de variantele lexicale *putină* (var. fon.: *pútinî* – pct. 21, 25, 26, 31, 34, 35, 39, 48, 56, 75, 87, 88, 92, 101, 112, 113, 118, 120, 128, 129, 132, 136, 137, 139, 142, 143, 146, 147, 149, 150, 153, 156-158, 164, 169, 173, 174, 186, 201, 202, 205, 209, 210, 216, 217, 219-222, 224-226, 228-235) şi de vocabula *cadă*, notată în special în sud-vestul Basarabiei (var. fon.: *cádî* – pct. 30, 42, 47, 60, 71, 102, 122, 127, 133, 135, 140, 141, 145, 148, 151, 152, 161, 163, 175, 179, 188, 195, 204, 207, 212, 213, 215). Termenii notaţi, prin asociere de formă, desemnează şi „vasul mare din doage, întrebuinţat pentru poama zdrobită şi prepararea vinului" (ALRR. Bas., h. 260; TD. Oltenia).

Pentru realia *putină*, termenii *butoi* (*butói̯* – s. Zăbriceni, raionul Edineţ; s. Pelinei, raionul Cahul), *baler* (*balér* – Puţintei (Orhei), Gura Galbenei (Cimişlia), Batir (Căinari), Abaclia (Basarabeasca), Lărguţa (Cantemir), Taraclia de Salcie (Cahul) şi *balercă* (var. fon.: *balércî* – s. Bumbăta, raionul Ungheni) formează arii restrânse în graiurile moldoveneşti.

...i̯éu̯ sî vă spun/ cum gătím barélili di îzin şî polobu̯o̯áŝili (TD, I (II), p. 231, pct. 146).

Termeni pentru *balercuţă*

Pentru noţiunea butoi mai mic au fost înregistrate o serie de derivate diminutivale, ca *balercuţă* (var. fon.: *balercúţî* – pct. 9, 11, 19, 22, 35, 36, 38, 41, 45, 46, 51, 53-56, 58-67, 69, 70, 73, 74, 77, 79-84, 87, 90, 92, 97, 99, 111, 113-123, 125-131, 135, 137, 148, 152, 155, 160, 161, 170, 173-177, 179, 180, 182-187, 189, 193, 195, 198-202, 205, 223, 227, 230, 232; *balercúţa* – pct. 124; *barelcúţî* – pct. 132, 137, 145, 154, 157, 159, 163, 164), *polobocel* (var. fon.: *polobo*ĉ*él* – Ţeţina (Cernăuţi), Horbova (Herţa), *polobo*ŝ*él* – Tuzla (Tatarbunar); *bolobo*ŝ*él* – Moldovanovka (Krasnodar) şi *butoiaş* (var. fon.: *butoi̯éş* – Clocuşna (Ocniţa) – ALRR. Bas., II, MN, Pl. 2. În graiurile teritoriale, utilizarea frecventă a derivatelor diminutivale este proprie, în special, limbajului afectiv.

În mai multe localităţi din împrejurimile Odesei, izolat, la Briceni a fost notată coexistenţa a doi termeni:

- *polobocel* şi *balercă* (var. fon.: *polobo*ĉ*él*, *balércî* – Kazaţkoe (Odesa);
- *balercuţă* şi *putinică* (var. fon.: *barelcúţî*, *putinícî* – Lipcani (Briceni);
- *botă* şi *balercă* (var. fon.: *bótî*, *balércî* – Kamâşovka (Ismail).

BDD-A6623 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:17 UTC)

Tabelul 1

Corelația dintre denumirile microsistemului terminologic *vase de conservat vinul* şi frecvența opozițiilor după numărul de puncte anchetate

Termeni pentru „cadă”	Termeni pentru „butoi”	Termeni pentru „putină”	Punctele anchetate	Frecvența
1	2	3	4	5
butie	ton	ton	pct. 2	1
ton	ton	ton	pct. 3	1
–	ton	ton	pct. 3	1
–	butoi	butoi	pct. 5	1
poloboc	balercă	poloboc	pct. 6	1
–	poloboc	butoi	pct. 7	1
poloboc	butoi, poloboc	poloboc	pct. 8	1
poloboc	poloboc	poloboc	pct. 18	1
poloboc, cadă	balercă	poloboc	pct. 14	1
cadă	butoi	butoi	pct. 9, 27, 28, 180, 182	5
cadă	butoi	poloboc	pct. 11, 17, 24, 37, 44, 45, 62, 77	8
cadă	butoi, poloboc	poloboc	pct. 105, 176	2
cadă	butoi, poloboc	putină	pct. 129, 219, 221	3
cadă	butoi poloboc	cadă	pct. 160	1
cadă	butoi	putină	pct. 21	1
cadă	poloboc	poloboc	pct. 23, 78, 79, 84, 85, 86, 91, 93, 95, 96, 123, 125, 126, 138, 155, 187, 199	17
cadă	poloboc	putină	pct. 118, 128, 139, 156, 186, 214, 216, 220, 222	9
cadă	polobocel	putină	pct. 136	1
cadă	polobocel	butoi	pct. 211	1
cadă	poloboc	cadă	pct. 30, 71, 140, 188	4
cadă	polobocel	cadă	pct. 141	1
cadă	balercă	cadă	pct. 42, 102, 135, 145	4
cadă	butoi	cadă	pct. 47, 195	2
cadă	butoi	barel	pct. 159, 198	2
cadă	butoi	butoi, poloboc	pct. 38	1
cadă	butoiaş	poloboc	pct. 196	1
cadă	butoiaş	putină	pct. 25	1
cadă	balercă	poloboc	pct. 40, 43, 46, 51, 58, 64, 66-68, 70, 73, 74, 76, 81, 82, 97	16
cadă	balercă	poloboc, putină	pct. 65	1
cadă	balercă	butoi	pct. 41	1
cadă	balercă, butoi	poloboc	pct. 43, 59	2
cadă	balercă, sacală	poloboc	pct. 130	1

BDD-A6623 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:17 UTC)

cadă	baleraş	butoi	pct. 170	1
cadă	baleraş	poloboc, baler	pct. 110	1
cadă	baleraş	baler	pct. 185, 193	2
cadă	balercuță	putină	pct. 39	1
cadă	balercuță	poloboc	pct. 53-55, 61, 63	5
cadă	balercuță	cadă	pct. 60, 108	2
cadă	balercuță	cadă, căduşcă	pct. 114, 116	2
cadă	balercuță	baler	pct. 109	1
cadă	balercuță	balercă, dejă	pct. 103	1
cadă	balercă	putină	pct. 88, 113, 143, 149	4
cadă	baler	bacionoc	pct. 134	1
cadă	botă	cadă	pct. 215	1
cadă, cean	barel	cadă	pct. 148, 152	2
cadă, cean	butoi	putină	pct. 218	1
cadă, cean	balercuță	cadă	pct. 127	1
cean	butoi	cadă, putină	pct. 197	1
cean	butoi, poloboc	putină	pct. 26, 169	2
cean	butoi, poloboc	cean	pct. 179	1
cean	butoi, poloboc	baler	pct. 162	1
cean	barel	barel	pct. 154	1
cean	baler	putină	pct. 120, 132, 146, 157, 158, 164, 167, 168, 233, 234	5
cean	baler	caduşcă	pct. 200	1
cean	baleraş	putină	pct. 142	1
cean	balercă	poloboc	pct. 80, 83, 106, 119	4
cean	balercă	cadă	pct. 213	1
cean	balercuță	poloboc	pct. 69	1
cean	balercuță	cadă	pct. 122	1
cean	poloboc	poloboc	pct. 117, 121, 160, 178, 189, 223, 236	7
cean	poloboc	găleată	pct. 184	1
cean	poloboc	cadă	pct. 163, 175	2
cean	poloboc	putină	pct. 75, 166, 173, 224, 227, 228	6
cean	poloboc, balercă	cadă	pct. 133	1
cean	poloboc, baler	putină	pct. 137, 150	2
cean	poloboc, baler, butoi	poloboc	pct. 177	1
cean	polobocel	balercă	pct. 131, 194	2
cean	balercă	putină	pct. 101, 226	2
cean	bocică, baril	putină	pct. 235	1
vană	poloboc	poloboc	pct. 10	1
–	poloboc	poloboc	pct. 12, 15, 90, 94, 100, 111, 183	7
–	butoi	poloboc	pct. 13, 20, 33	3

BDD-A6623 © 2011 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:17 UTC)

Prin urmare, pentru realia vas mare din doage de lemn, cu cercuri de fier, înalt până la doi metri, cu gura de două ori mai largă decât fundul, întrebuințat pentru poama zdrobită şi prepararea vinului predomină, prin frecvență, termenul *cadă*; pentru noțiunea vas cu două funduri şi cu o capacitate de vreo 200-300 litri, în care se păstrează vinul înregistrăm variantele lexicale *butoi, poloboc*; pentru vasul cu două funduri şi cu o capacitate de vreo 100-200 litri, în care se păstrează vinul notăm termenii *putină, poloboc*.

Analizând frecvența termenilor care desemnează în graiurile din stânga Prutului obiectele cadă, butoi şi putină, constatăm în mai multe puncte anchetate utilizarea aceluiaşi termen pentru două sau trei realii, în baza unor asocieri. Drept exemple ne pot servi unitățile lexicale *ton, poloboc, butoi, barel, cean.* Înregistrarea aceluiaşi termen pentru realiile înrudite are loc, în special, în cazul noțiunilor *butoi* şi *putină*.

În funcție de mărimea obiectelor, notăm derivatele *polobocel, butoiaş, balercuță* etc.

Cea mai largă arie de circulație în masivul dacoromân aparține termenilor *butoi*, *poloboc* şi *cadă.* În ariile laterale şi cele izolate atestăm, de regulă, împrumuturi lexicale din ucraineană sau rusă: *cean*, *vană* etc.

În baza studiului comparativ al termenilor excerptați din atlase lingvistice şi texte dialectale constatăm denumiri vechi şi mai puțin variate pentru obiectele vizate, ceea ce constituie o dovadă a vechimii acestor realii în dacoromână.

Referințe bibliografice

1. Costin M. *Opere*, Chişinău, 1989.

2. Costinescu M., Georgescu M., Zgardan F. *Dicționarul limbii române literare vechi*, Bucureşti, 1987.

3. *Dicționarul elementelor româneşti din documentele slavo-române (1374-1600)*. Redactor responsabil Gh. Bolocan, Bucureşti, 1981.

4. Giuglea G. *Cuvinte româneşti şi romanice*, Bucureşti, 1983.

5. Mihăescu H. *Influența grecească asupra limbii române pînă în sec. al XV-lea*, Bucureşti, 1966.

6. Neculce Ion. *Letopisețul Țării Moldovei de la Dabija-Vodă pînă la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat* // *File de cronici*, Chişinău, 1983.

7. T. Teaha. *Cuvinte latineşti moştenite în graiurile româneşti actuale*, Bucureşti, 2005.

8. *Tratat de dialectologie românească*. Coordonator Valeriu Rusu, Craiova, 1984.

Surse bibliografice

ALR.sn. Petrovici, E. *Atlasul lingvistic român*. Partea a II-a, serie nouă/ Redactor principal: Pătruț, I., Bucureşti, 1956-1972. Vol. I-VII.

ALRR. Bas. *Atlasul lingvistic român pe regiuni. Basarabia, nordul Bucovinei,*

BDD-A6623 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:17 UTC)

	Transnistria, Chişinău, vol. II de Pavel, V., 1998.
NALRR. Munt. Dobr.	*Noul Atlas lingvistic român pe regiuni*. *Muntenia şi Dobrogea* de Teaha, T.; Conțiu, Mihai; Ionică, Ion; Lăzărescu, Paul, Bucureşti, 1996-1997, Vol. I-II.
ALRR. Mar.	*Atlasul lingvistic român pe regiuni*. *Maramureş*, vol. II de Neiescu, P.; Rusu, Gr.; Stan, I. Cluj, 1971.
DER	*Dicționarul etimologic al limbii române* de A. Ciorănescu, Bucureşti, 2005.
NALR. Olt.	*Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia.* Vol. IV de Teaha, T.; Ionică, I.; Rusu, V., Cluj, 1980.
TD	*Texte dialectale*. Sub redacția lui Udler, R., Chişinău, vol. I, 1971; vol. II, 1981; vol. III, 1987.

Institutul de Filologie
(Chişinău)

BDD-A6623 © 2011 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:00:17 UTC)